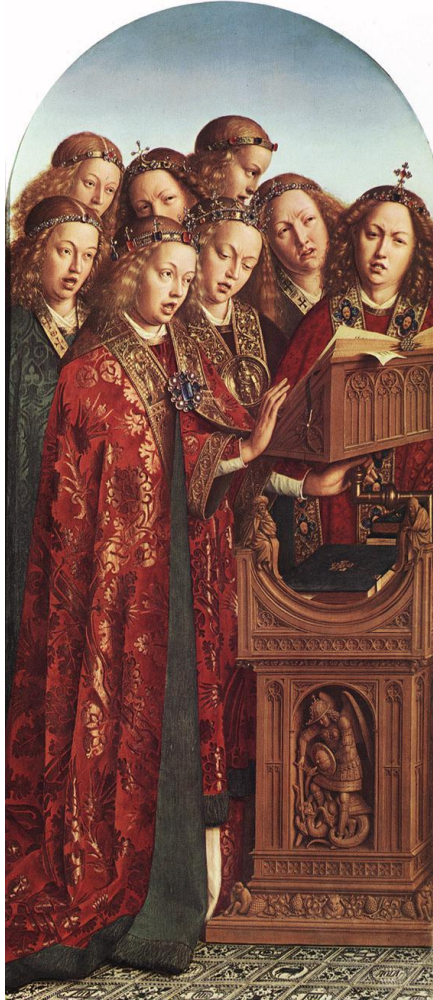

Nieuwsbrief

Voor u ligt de Nieuwsbrief van het Haags Renaissance Kamerkoor.

Het afgelopen jaar hebben de koorleden elkaar moeten missen en ook ú hebben we node gemist. U miste onze uitvoeringen, want uitvoeringen konden natuurlijk niet doorgaan. Zo hebben we een prachtig Portugees programma uitgesteld, terwijl we bijna klaar waren met de voorbereidingen. Bij de pakken neerzitten is geen optie – met frisse moed hebben we een nieuw programma opgepakt. Op de bestuurspagina ([blz. 2](#)) leest u hoe dat in zijn werk gaat – samen repeteren zonder ‘samen’, hoe doe je dat?

Verder in deze nieuwsbrief:

- ❖ Dát wij zelfstandig thuis kunnen oefenen, danken wij aan het onvermoede talent van [Piet Steijns](#). Sytse Bruinsma interviewde hem.
- ❖ Cees van den Akker vindt bij de [Paleiskerk](#) een aanleiding tot mijmeringen over concerten in het verleden in de toekomst.
- ❖ Het koor heeft vaak Madrigalen op het programma staan – wat is een Madrigaal eigenlijk? [Sytse Bruinsma](#) zocht het voor ons uit.
- ❖ En wie is die [Corona](#), die roet in de muzikale maaltijd goode – Jan Cevat vond de heilige in Zuid Limburg en stelt haar aan u voor. De redactie lichtte haar doopceel en vond aanvullende informatie over haar.
- ❖ Voor een aangename vulling van de vrije tijd zorgde Astrid Jeremic met een puzzel. Zoekt u het liever buiten uw deur? De nieuwsbrief eindigt met een concertagenda.

Naast veel leesgenoegen wens ik u hartverwarmende feestdagen,
Marijke van Biezen

HRK
Haags
Renaissance
Kamerkoor

Haags Renaissance Kamerkoor

Dirigent Enrico Ruggieri

Geboren in Italië behaalde Enrico een master in koormuziek en koordirectie aan het conservatorium van Bologna. In 2017 rondde hij zijn master in koordirectie af aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en is sindsdien vaste dirigent van het Haags Renaissance Kamerkoor.

Sopranen

Marijke van den Broek, Henriëtte Froklage, Astrid Jeremic-van der Harst, Petra Scheele, Xandra van der Steen, Ineke Koene

Alten

Ingrid Andeweg, Heleen van Hasselt, Marja van der Windt, Marjolein Brouwer, Ingrid Spanjaard, Claudia Puggioni

Tenoren

Hans van Deemter, Kees Pinstter, Marijke van Biezen

Bassen

Cees van den Akker, Jan Cevat, Piet Steijns, Jan van Leeuwen, Sytse Bruinsma

Van het bestuur

Beste koorleden, vrienden en bekenden van het Haags Renaissance Kamerkoor,

We leven in een bijzondere, maar onzekere tijd. Wat de ene dag kan, kan de volgende dag niet meer. Zo begonnen wij in september hoopvol weer met de repetities van ons koor. Dat was even wennen, zo op afstand en met alle verdere maatregelen die daarbij kwamen kijken. Maar we waren erg blij dat we onze stemmen weer met elkaar konden mengen om zo onze mooie muziek tot leven te brengen. Helaas bleef het bij de maand september, want door het oplopende aantal besmettingen hebben we toch weer moeten besluiten om de repetities op te schorten.

Dat wil echter niet zeggen, dat we bij de pakken neer gaan zitten. We hebben voor 2021 twee mooie concerten gepland:

- ❖ Op 17 en 18 april ***'Over liefde, wijn en andere alledaagse dingen'*** een vrolijk programma met mooie madrigalen, waarin behalve de vreugde over de liefde, ook de ander kant, het liefdesverdriet, bezongen wordt, en meer....
- ❖ Op 9 en 10 oktober ***'Van Lissabon naar Rome en terug'***, het programma rond de Portugese Gouden Eeuw dat we afgelopen oktober niet konden uitvoeren en dat te mooi is om jullie te onthouden.

Om te zorgen dat we deze plannen ook echt kunnen uitvoeren, werken alle koorleden nu thuis aan de muziek. Daarbij zijn er ook stemgroeprepetities en in een later stadium ook repetities met vertegenwoordigers van verschillende stemgroepen. Dat is erg gezellig en stimulerend.

In januari hopen we weer met de koorrepetities te kunnen starten. Bovendien heeft onze dirigent, Enrico Ruggieri weer een thuisproject opgezet dat we omgedoopt hebben tot 'quarantaineproject'. Ieder koorlid zingt van twee stukken de eigen melodielijn en maakt daarvan een opname. Dat moet natuurlijk precies in hetzelfde tempo en daarom doen we dat met een speciale door Enrico ingespeelde midi-file met metronoom. Iedereen stuurt zijn of haar opname in en Enrico zet alle stemmen netjes onder elkaar, wat een waar monnikenwerk is. Zo krijgen wij alvast een voorproefje van wat u tijdens de concerten gaat horen. Noteert u alvast de data!

Nog even, dan is het Kerstmis en daarna tellen we de laatste dagen van 2020 af. We wensen iedereen heel fijne en gezellige feestdagen en een gelukkig, gezond, muzikaal en vooral coronavrij jaar.

Tot ziens in 2021, met vriendelijke groet!

Kees Pinster, Marijke van den Broek en Sytse Bruinsma

Onvermoed talent

door Sytse Bruinsma

Onvermoed talent! Wanneer je alleen muzikaal naar ons koor kijkt, bestaat het uit 'stemmen': alten, sopranen, tenoren, bassen en veel moois daar tussenin. Mooie stemmen, karakterestieke en vaak geschoolde stemmen. Maar lang niet altijd weten we dat achter die stemmen soms heel bijzondere mensen staan met onvermoede gaven en talenten. Neem nou *Piet Steijns*, één van onze gewaardeerde bassen die met zijn mooie bronzen stem met veel gevoel en enthousiasme meezingt.

De meesten van ons weten wel dat hij al jaren de *midi-files* beheert, de digitale geluidsbestanden met melodielijnen die we thuis kunnen afspreken op telefoon, pc of iPad om in te studeren. In de loop der jaren is dat uitgegroeid tot een groot en uniek midi-archief. Vrij beschikbaar op onze website, te raadplegen en te downloaden voor iedereen - ook buiten ons koor. We zouden niet meer zonder kunnen en willen!

Maar niet zovelen weten dat Piet als het nodig is ook zelf *midi-files* maakt of aanpast! En dat hij soms ook de bladmuziek van onze liederen schrijft of herschrijft. Dat moet bijvoorbeeld, als van een koorlied alleen wat summiere bladmuziek op internet te vinden is. En wil dirigent Enrico de muziek graag in een hogere of juist lagere lagere ligging uitvoeren: Piet krijgt het voor elkaar! Is de ligging voor maar één van de partijen te hoog of te laag? Piet herschrijft de partij. voor het koor.

Jaren geleden al heeft hij hiervoor het muziekprogramma Capella aangeschaft. Daarmee voert hij de muziek noot voor noot in de computer in. Daarna maakt hij er *midi-files* mee en nieuwe bladmuziek, waar hij dan nog wel zelf de tekst onder de balken moet intypen.

Maar buiten dit: wie weet dat Piet ook musicus is en componist, en al meer dan veertig jaar geleden afgestudeerd is aan het conservatorium? En dat hij dirigent is en naast piano ook klarinet speelt? Piet heeft in het verleden jarenlang diverse orkesten onder zijn hoede gehad en daar concertuitvoeringen mee gegeven. Maar het meest bijzondere is wel dat hij ook componist is en veel prachtige modern-klassieke muziekstukken heeft geschreven. Piet schrijft ook voor koren en heeft bijvoorbeeld composities gemaakt op basis van Nederlandse dichtwerken.

Zo heeft hij het grote werk van Vondel 'Het beleg van Grollo' tot een prachtig vierstemmig koorstuk bewerkt, met een sfeer en klankrijkdom die aan de Gouden Eeuw doet denken. Ook een gedicht van Bertus Aafjes 'Zwervers sonnet' heeft hij op muziek gezet en bewerkt tot een ontroerend mooi zangstuk voor bariton. Het muziekprogramma is inmiddels - tot Piets groot plezier - een behoorlijk uit de hand gelopen hobby geworden!

GROL,

door
FREDERICK HENRICK,
Prince van Oranje.

Noch sommiger gedichten op de selve stof.[*] [*] In deze uitgave niet opgenomen.
DEVS NOBIS HÆC OTIA FECIT.

Fantomconcert

door Cees van den Akker

Het weekend van 10 en 11 oktober zouden onze concerten plaatsvinden. Ik had me er erg op verheugd, dus voor mij was de afgelasting een enorme teleurstelling. Hoe ga je met zoiets om?

In eerste instantie door het rigoures uit je hoofd te zetten en te denken aan gras maaien, boodschappen doen, plastic afval scheiden. De bruiloft van mijn dochter! Ondanks coronabeperkingen een feestelijke aangelegenheid waar ik nog een tijd van heb nagenoten. En intussen het nieuwe programma "*Over liefde, wijn en andere alledaagse dingen.....*". Op zaterdag 17 april en zondag 18 april verrassen we u graag met dit vrolijke, nieuwe programma:

Vorige week moest ik in de stad zijn (hoewel Den Haag door omliggende gemeenten vaak gniffelend als dorp wordt aangemerkt). Spontaan besloot ik door te fietsen naar de Paleiskerk. De hoge ramen van de gesloten kerk riepen herinneringen op aan zo'n 25 jaar geleden toen we in deze kerk twee madrigalencycli opvoerden: *l'Amfiparnaso* van Orazio Vecchi en *Barca di Venezia per Padova* van Adriano Banchieri. Voormalig koorlid en kunstenaar Louis Hierck en ik hadden de decors gemaakt en er waren twee vertellers om alles aanelkaar te praten.

Kijkend naar de kerk meanderden mijn gedachten van een "fantomconcert" naar de goede herinneringen aan het vrolijk concert van toen, om de cirkel te laten sluiten met verlangende gedachten aan het eerstvolgende concert in deze kerk. De cirkel sluit zich ook in muzikaal opzicht, want in april vertolken wij onder andere weer liederen van Banchieri!

Madrigalen

door Sytse Bruinsma

Wat zijn eigenlijk madrigalen?

Een madrigaal is een kort meerstemmig zangstuk uit de tijd van de Renaissance en vroege Barok, geschreven voor een klein vocaal ensemble. De liedtekst is meestal een gedicht over de hoofse liefde in een pastorale setting. Madrigalen zijn vaak ernstig en verheven van toon. Een kenmerk is ook dat componisten met hun muziek de inhoud van het lied zo goed mogelijk proberen te volgen en tot uitdrukking te brengen. Het madrigaal vormde in de vijftiende en zestiende eeuw in heel Europa een van de meest geliefde genres van meerstemmige vocale muziek voor kleine bezetting.

Ontstaan

Madrigalen bestonden al in de veertiende eeuw, maar waren oorspronkelijk eenvoudige twee- of driestemmige herdersliederen met een refrein. Maar in de vijftiende eeuw ontwikkelde zich in Italië een modernere vorm. Componisten kregen langzamerhand genoeg van de eenvoudige, soms boertige teksten van deze liederen. Ze waren veel meer geïnteresseerd in de serieuze poëzie van opkomende dichters als Petrarca en zijn navolgers over liefde, verdriet, dood en andere existentiële thema's uit de Renaissance. Componisten begonnen voor het madrigaal polyfone muziek te schrijven met meer melodische en harmonische mogelijkheden en vaak zeer gedurfde chromatiek.

Muziekgroep in de 17e eeuw

Pastorale setting

Florence

In Florence, in die tijd het culturele centrum van Italië, ontstonden zo de eerste moderne madrigalen, met serieuze teksten en serieuze muzikale composities. Door de ontwikkeling van muzieknotatie en muziekdrukunst konden de madrigalen zich snel verspreiden over heel Europa. Het werd een van de kenmerkende genres van Renaissance en Barok. Bekende madrigaalcomponisten uit die tijd waren de in Italië wonende Vlaming *Cypriaan de Rore* (1515-1565) en ook *Luca Marenzio* (1553-1599).

Er ontstond een sterk groeiende behoefte aan het inzetten en bewerken van het madrigaal voor dramatische doeleinden. Madrigalen werden in steeds theatrale settingen gecomponeerd. Eén van de beroemde componisten in die stijl was *Claudio Monteverdi* (1576-1643). Sommige van zijn werken worden wel beschouwd als voorlopers van de opera. Zo ontstond ook het genre van de 'madrigale rappresentativo', dat indertijd op een toneel werd uitgevoerd met zangers die soms ook tegelijk acteurs en dansers waren.

Commedia de'l'Arte

Later ontwikkelde zich hieruit een apart genre, mede onder invloed van de Commedia dell'arte, namelijk de '*madrigaal-komedie*'. Deze bestond uit een bundel madrigalen die opeenvolgend werden gezongen en zo een verhaal vertelden. Er werden luchtige, vaak spottende teksten gebruikt en soms verschenen ook wel dieren op het toneel. De Italiaan *Adriano Banchieri* (1568-1634) is er in zijn tijd beroemd mee geworden.

Helaas zijn er maar enkele bewaard gebleven, waaronder de *Barca* en de '*Festino nella sera del Giovedì Grasso avanti cena*', een bundel madrigalen rondom carnaval. Uiteindelijk, mede door de opkomst van de grootser opgezette opera na 1600, raakte het veel bescheidener madrigaal langzamerhand in onbruik.

Op 17 en 18 april 2021 geeft het Haags Renaissance Kamerkoor een concert rondom Banchieri en enkele van zijn tijdgenoten in de Paleiskerk.

BANCHIERI
BARCA DI VENEZIA
PER PADOVA
GESUALDO · MONTEVERDI
Madrigale · Madrigals · Madrigaux
ALLEGGIUM VOCALE KÖLN

REFLEXE

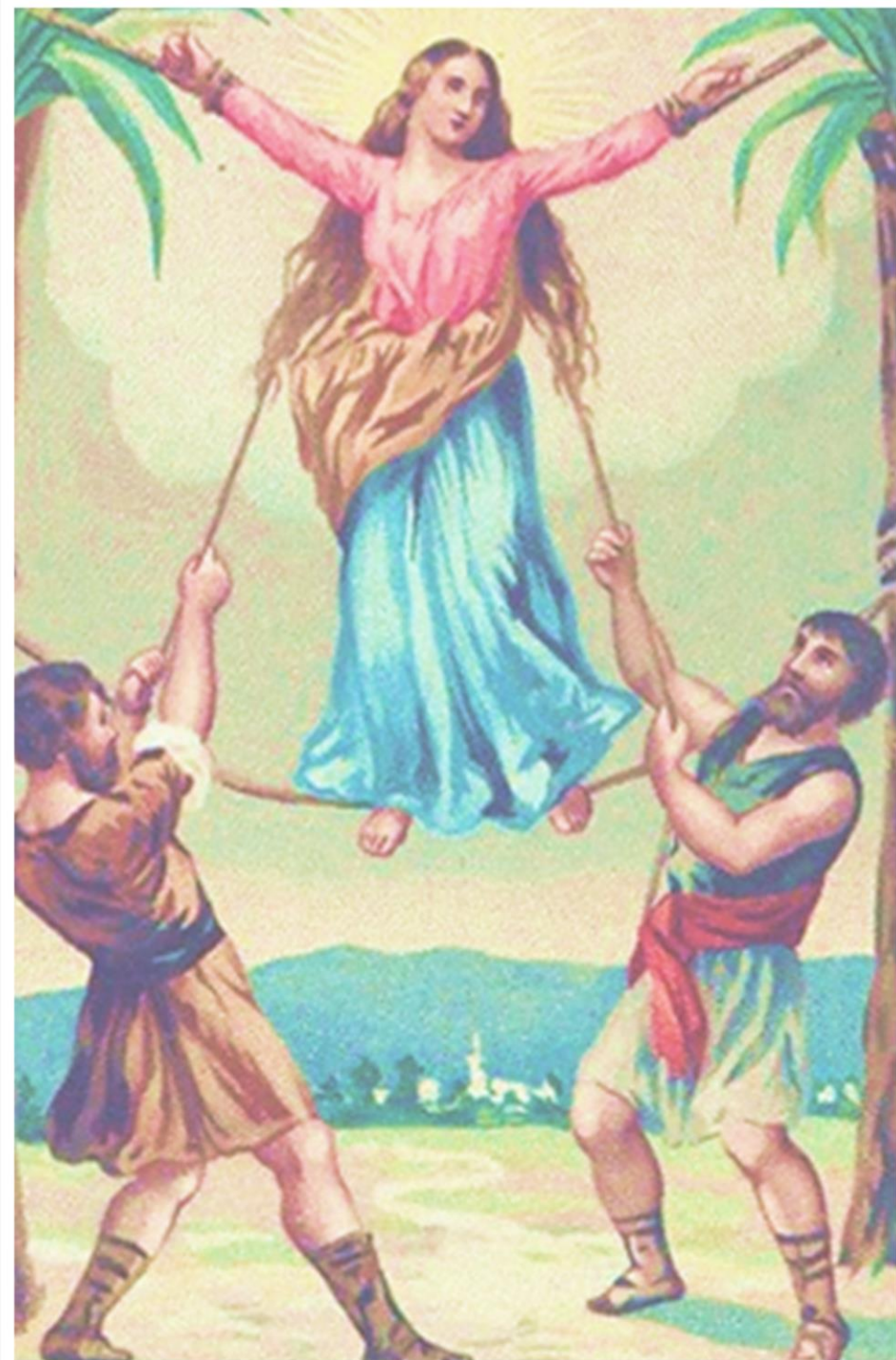
De Heilige Corona

een patroonheilige tegen epidemieën

door Jan Cevat

Wat velen niet weten: 'Corona' of 'Korona' is ook de naam van een relatief onbekende heilige van de katholieke kerk. Zij werd waarschijnlijk rond 160 in Egypte of in Syrië of in Antiochië geboren en onderging op jonge leeftijd het martelaarschap. De vroegchristelijke martelares stierf waarschijnlijk rond 177 op 16-jarige leeftijd samen met haar vader, St. Victor van Siena, toen Marcus Aurelius Romeins keizer was in de tijd van de vervolging van christenen. Volgens andere bronnen was Corona de vrouw van de martelaar Victor. Ze werd gevangen genomen omdat ze probeerde mensen te troosten die werden gemarteld.

Haar marteldood was erg wreed: vastgebonden tussen twee samengetrokken palmbomen, werd ze verscheurd toen de kabels gekapt werden. Haar herdenkingsdag in de katholieke Kerk is 14 mei.

Verering van de heilige Corona

Keizer Otto III. (983-1042) bracht relikwieën van de heilige Corona naar Aken, waar ze in de in de kelders van de kathedraal werden bewaard, al heel lang overigens. Dat de prachtige schrijn met haar relikwieën wordt gerestaureerd en binnenkort ten toon wordt gesteld, heeft niets met het heersende virus te maken. Puur toeval. (Ook houdt haar naam geen verband met het virus, want dat is genoemd naar de stekeltjes rond de uitwendige structuur die, wanneer het virus tweedimensionaal wordt afgebeeld, samen als het ware een krans vormen, in het Latijn 'corona')

De heilige Corona werd co-patroonheilige van het *Aachener Marienstift*. In de 14e eeuw bracht keizer Karel IV de relikwieën naar Praag. Ze wordt vooral vereerd in Oostenrijk, Beieren en Bohemen. In St. Corona am Wechsel bij voorbeeld werd een beeld van de heilige gevonden in een holle lindeboom, men richtte een kapel op en het werd een bedevaartsoord. Ook in St. Corona am Schopfl en St. Corona bij Staudach zijn bekende bedevaartskerken.

Houthakkers zochten in hun vaak gevaarlijke beroep bescherming en hulp van St. Corona. Ze hoopten op begrip en hulp voor hun zorgen omdat ze immers stierf tussen twee palmbomen. De Oostenrijkse munteenheid tot 1924, de 'kroon', werd genoemd naar de heilige Corona. Deze heilige wordt ook aangeropen bij geldzaken - ze is de beschermheilige van zakenmensen.

En het verbazingwekkende: de heilige is naast 'standvastigheid in het geloof' ook verantwoordelijk voor epidemieën - ook al is dat maar een plaatselijke traditie: in St. Corona am Wechsel werd deze heilige al in de 16e of 17e eeuw bij vee-epidemieën aangeroepen. Het feit dat het Coronavirus door dieren bij de mens terecht kwam, is ook een element dat deze lokale Oostenrijkse traditie met onze coronavirus-tijd verbindt.

Laten we haar speciaal aanroepen in deze dagen om bij God voorspraak te zijn tegen dit virus. Maar mensen kunnen de hele dag in de kerk bij de heilige Corona bidden en een kaarsje aansteken voor bescherming tegen de ziekte.

Saignant detail: mocht u zoeken naar een muziekmis gewijd aan de heilige Corona, dan komt u snel uit bij Wouter van Belle – hij componeerde, speciaal voor de huidige omstandigheden, de *Missa Corona*, een

“...eenstemmige mis in het Nederlands ter ere van de Heilige Corona. Uit te voeren door één of twee koorzangers of koorgroepen met piano of orgel. Een bovenstem is toegevoegd als optie, en het volk kan korte refreinen meezingen (als dit weer is toegestaan!)”

Nieuwsgierig? Luister via deze link naar het Lam Gods (*Agnus Dei*):
<https://vimeo.com/432139285>

Puzzelen

HRK woordzoeker “... about love, wine and other triviality ...”

door Astrid Jeremic

afstand	concert	Jaquet	Paleiskerk	taal
alt	contraponto	kamerkoor	Palestrina	tenor
Banchieri	descendi	Kerst	pauze	trio
bas	duet	Latijn	project	vakantie
bes	Enrico	liefde	quarantaine	volhouden
bon	fantasie	melodie	Rore	wijn
Byrd	feest	midifile	solo	winter
Certon	Franse	nachtegaal	sopraan	zingen
cis	fuego	Nieuwjaar	Spaans	
computer	huiswerk	noot	stemgroep	

Oplossing:

(de leeg gebleven hokjes vormen de oplossing)

T	R	E	C	N	O	C	N	N	A	C	H	T	E	G	A	A	L
J	A	Q	U	E	T	F	P	E	E	T	C	E	J	O	R	P	B
N	A	A	R	P	O	S	U	A	D	G	G	E	L	D	U	E	T
E	I	S	A	T	N	A	F	E	U	U	N	I	S	C	S	B	S
I	H	U	I	S	W	E	R	K	G	Z	O	I	N	N	E	O	R
R	R	E	L	I	F	I	D	I	M	O	E	H	Z	IJ	A	N	E
V	R	E	N	W	I	N	T	E	R	E	L	W	L	L	T	R	K
C	E	V	I	I	I	E	I	D	O	L	E	M	IJ	O	N	A	F
O	T	E	A	H	E	P	N	P	T	E	N	O	R	N	V	D	L
N	U	N	E	K	C	U	A	I	A	D	I	O	C	O	R	A	F
T	P	R	S	D	A	N	W	L	A	L	E	N	T	Y	R	E	S
R	M	I	P	T	F	N	A	J	E	T	E	S	B	R	E	E	O
A	O	C	A	O	A	E	T	B	A	I	N	S	C	S	E	T	L
P	C	O	A	O	A	A	I	I	N	A	S	A	T	E	S	C	O
O	A	O	N	N	U	N	L	L	E	M	R	K	R	R	N	A	A
N	D	L	S	T	E	M	G	R	O	E	P	R	E	A	I	D	B
T	I	G	T	A	F	S	T	A	N	D	A	L	E	R	U	N	I
O	I	R	T	C	I	S	R	O	O	K	R	E	M	A	K	Q	A

Concertagenda

Waar in de kersttijd meestal tientallen concerten in Den Haag plaats vinden, is er nu op veel plaatsen een oorverdovende stilte. Toch worden u hier nog een aantal gepresenteerd. Verzeker u wel van tevoren dat het concert ook echt doorgaat!

-
- ❖ **Een 17^e-eeuwse kerstnachtmis - Holland Baroque** - <https://www.theater.nl/een-17e-eeuwse-kerstnachtmis-door-holland-baroque/?voorstelling=18-12-2020>
  - ❖ **Scandinavische wintersprookjes - Ciconia Consort** - <https://www.theater.nl/scandinavische-wintersprookjes/?voorstelling=12-12-2020>
  - ❖ **Kerst met de Nederlandse Bachvereniging 2020** - <https://www.theater.nl/kerst-met-de-nederlandse-bachvereniging-2020/?voorstelling=19-12-2020>
  - ❖ **Uns ist ein Kind geboren – Barokensemble Concerto Valiante**, Werken van Telemann/ Purcell/ Corelli/Händel/Byrd, 12 december 2020 - H. Familiekerk Den Haag, Kamperfoelistraat 279 - Toegangsprijs: € 24,- (65+ € 16,50)
  - ❖ **Amsterdamse koor ‘Capella’** - 30 januari 2021, rond Britse componisten - https://www.zuiderstrandtheater.nl/programma/5479/Cappella_Amsterdam/Carte_Blanche_Marcus_Creed/
  - ❖ **Nederlands Kamerkoor olv Peter Phillips** - 21 februari 2021, een Brits programma – https://www.zuiderstrandtheater.nl/programma/5491/Nederlands_Kamerkoor/Taverner_Taverner/
  - ❖ **En geen concert, maar wel leuk om te doen** - Beeldenwandeling in Westbroekpark - <https://denhaag.com/nl/agenda/beeldenwandeling-westbroekpark>

